

SLOVENSKI NAROD.

Oznaniła:

Za navadno dvestopen
vredno se plačuje
6 kr., če se tiskne štirikrat,
5 kr., če se tiskne štirikrat,
4 kr., če se tiskne štirikrat;
veče pismenke se plaču-
jejo po prostoru.

Za vsak tisek je plačati
kolek (štampelj) za 30 k.

Rokopisi se ne vračajo,
dopisi naj se blagovoljno
frankujejo.

V tisk, štetih in soloto
traja in volja v Mari-
boru brez pošiljanja na
dom za vsa leta 8 gl. — k.
za pol leta 4 „ — „
za četrt leta 2 „ — „

Po pošti:

Za vsa leta 10 gl. — k.
za pol leta 5 „ — „
za četrt leta 2 „ — „

Vredništvo in spravništvo
je na stolnem trgu (Dom-
plate) hiša št. 184.

Št. 2.

V Mariboru 4. aprila 1868.

Tečaj I.

Državni zbor.

Gosposka zbornica, 30. marca. Na dnevnem redu je generalna debata o šolski postavi. Prvi govori grof Bloome, člen manjšine. Pred vsem je treba razjasniti, na ktere pravne subjekte se ima pri šoli paziti. Do zdaj se je govorilo samo o dvéh: o državi in cerkvi; popolno se je prezirala družina. Država, cerkev in družina, to so faktori, katerim šola služi; treba je pred očmi imeti njihove razmere proti šoli, kadar se govori o šolskih pre-naredbah. — Odgojevanje mladine je naj svetelja dolžnost pa tudi pravica staršev. V drugi versti stoji cerkev, nji pripada ime-niten upliv na odgojo, in cerkev je to dolžnost spolnovala vselej in povsod. Kje bi bili mi dandanes, ko bi ne bila skrbela za pri-hodnjo generacijo cerkev, ta zvesta gojiteljica znanosti? Še le na tretjem mestu stoji država; ona ima samo podpirati cerkvo in družino. Ona se nima za šolo bolj zanimati, nego za obrtnijo in trgovino. Zgodovina kaže, da v početku država za šolo ni celo nič skrbela, potem jo je podpirala a konečno si lasti posel varha in previdnosti. Na Angleškem ni nikdar segala v popolno svobodno šolo.

Zdaj je postala država brezverna; kako bi mogla brezverna država imeti kaj upliva do šole. Moderna država mora prepuščati šolo konfesijam, ona ima napravljati le še šole za posebne otroke in določiti mero vednosti, kar je potrebnje, ki stopi v državno službo, a ni ji skrb, kje in kako si posamezni to vednost pridobí. Vsako nasilje državino proti šoli je despotizem.

Državo reprezentuje vladajoča stranka, ktera ima v rokah vse šolstvo. Stranke pa se dostikrat menjavajo; toraj bi bilo mogoče, da je danes minister prosvete in uka katolik, jutri Hegeljanec, potem Žid, konečno štovatelj Straussa in Renana. Vsaki teh mi-nistrov širi svoje mnenje, nasledek bi bil propad šole. — Vlada je slaba gojiteljica. Ko bi bil Montalembert, čegar se je spomi-njalo, med nami, ne bi drugače govoril.

Odgoja je ali verska ali ne. Jaz ne vém, kako bi se dalo vbrani, da bi brezveren učitelj ne širil nevere. Slagam se s mini-strom uka, da se ima dvignoti ljudska omika, in da mora dose-dajni upliv do šole nehati; a kateri upliv? Na to mi odgovarjajo vse dosedanje državine naredbe v šolskih zadevah.

Tudi jaz sem za popolno svobodo uka, tode prehitro se ne sme prestopiti iz patriarhalne države. Tudi jaz trdim: zdravo svo-bodo cerkvi, svobodo državi. Pa le popolna svoboda je zdrava. Po tem bomo imeli tudi zdravo svobodo v državi.

Graf Wickenburg: Toži se, da ljudske šole malo veljajo; njim se pripisuje pomankanje obče izobraženosti. Teh tožeb vlada ni poslušala, še le pruske zmage so dokazale da le izobraženost kaj premore. Šole se imajo izboljšati, a ne prepuščati duhovščini.

Za tem g. knez Windischgrätz: Zopet snujemo postavo,

s ktero hočemo izriniti cerkvo iz države. Sicer ne dvomim, da bi jo glavno mesto preradostno ne pozdravljalo. To je v onemogli državi navadno, glavno mesto ima še materijalnih vzrokov veseliti se postave. Drugače misli je ljudstvo po deželi. Ljudske šole bi mogle bolje biti; da niso, temu je krivo pomanjkanje potrebnih zalog.

Prof. Rokitsky dokazuje, da se cerkva ustavlja svobodnim vednostnim preiskavam. Vednost in vera ste čisto različne stvari. Vednost pospešuje napredek, vera le srčnost. Mi hočemo imeti oboje; zatoraj zahtevamo naj bode podučevanje v obojih svobodno. Tako na viših, srednjih in ljudskih šolah. Naj ne ostane cerkva varhinja šole; naj se ne krati naši mladeži nobeden napredek, nobena res-nica, nobeden pridobitek na duševnem polji.

Razun Rokitskega so govorili še Sanguszko, baron Hock, Mitrovsky in Arndts. Za njimi grof Leo Thun blezo takole: Pri-čujoča postava ne namerjava, da se šola loči od cerkve, ampak nauk od vrskega prepričanja, to bi se moralo izreči jasno in od-krito. Grof Thun naveda historični načrt in razvoj v Avstriji, in pravi, da je šola bila s početka policijsko državna; po tem je do-bila po pravici katoliška cerkev upliv na njo; brez upliva pa tudi druge konfesije niso bile. Zdaj se poteguje za to, da ne bi imela nobena šola verskega značaja, kar pa ne odgovarja pravi svobodí. Govornik zahteva popolno svobodo. Šole, kar jih že je in so na-stale iz krščanskih zalog, naj ostanejo v svoji kreposti; svobodno pa naj napravlja država novih nevernih šol. Potem naj se cerkva in država bojujeta, vsaka po svoji moči. Pričujoča postava pa hoče vse krščanske šole prenarediti v brezverne in potem reči katoličanom: Zdaj vam je svobodna pot, zdaj si napravljajte šol. Minister pravo-sodja je sicer rekel, da se hoče šolsko vprašanje tako rešiti, da večina napravi postavo, a vlada jo izvrši, to pa je despotizem, in jedno je, ali se poslužuje despotizma večina ali posamezni.

Minister Hasner razlaga mnenje vladino velé, da se vlada sklada s osnovo odborove večine. Tudi vlada hoče, da ima šola značaj religiozno — нравni, za to je tudi noče ločiti od cerkve, kar tudi ni nikjer v postavi izrečeno; ona samo hoče, da se državi v roke poda vrhovna šolska uprava, in to je ustanovljeno že v držav-nih temeljnih zakonih. Naj si je manjšina svesta, da vlada vé ceniti izrek: Lastnina je sveta. Pri glasovanji ne obvelja nasvet manjšine.

Politični razgled.

V gosposki zbornici je potrjena šolska postava z nekterimi premem-bami; zbornica poslancev pritrdi premembam in odobri osnovo postave o organizaciji okrajnih sodnij. Poslanec Andrievič vpraša, zakaj se ni v po-stavi določilo, da morajo uradniki zmožni biti dotičnega deželnega jezika. Giskra pravi, da ministerstvo ne more zmiraj vstrezati željam ljudstva, ker v posameznih deželah pomanjkuje uradnikov, ki bi bili zmožni in deželnem jeziku uradovati. — Potem se posvetuje o postavi, po kateri se imajo vrediti

Listek.

Pisma o slovenskeji literarnosti.

I. Uvod.

Če si dober človek, dragi moj bralec, če tvojo dušo še kaj drugega gine nego radost in nadloge tvoje spoštovane lastne osebnosti, vedel boš, da v današnjih dneh ni posebno vesel posel očitno govoriti in pisati o literar-nosti, umetnosti in kar je enacij alorij več. Praktičen, denaren, političen in Bog vé kako se imenuje naš žalosten čas.

Če se kljubu vsemu temu lotim tega posla, bilo bi pač umno ktero izmed deveterih grških muz na pomaganje poklicati, tudi ko bi že za drugo dobro ne bilo, vsaj da bi se nanjo izgovarjal, ako te bom dolgočasil, ali da bi njenemu preslabemu navduševanju pripisoval, kedar boš djal: dormitat Ho-merus. Toda razen tega, da nam zagotavlja sloveč pisetj: „ne slišijo muze molitve, ktero moliš do njih v zadregi“ — straše me nekterih denasnjih ljudi trditve, da so muze stare device postale, da jim je neljubezniva žena politika vzela oblast, da zapuščene in zgubanih lic tožijo v tihih hramih, malo komu že poznane.

Ne bi smelo resnično biti, karti pravijo, tudi ni popolnoma resnično in vendar če dobro okrog sebe pogledamo, če vidimo koliko delamo mi Slo-venci na literarnem polji in koliko bi lahko več delali: moramo pritegnoti, da se te za napredek in razvitek našega duha toliko važne strani ne udele-žujemo tako, kakor bi se morali.

Istina je, da si moramo najprvo pridobiti in priboriti podlogo na ktero bomo zidali, temelj na kateri bomo zastavili stebre boljše bodočnosti. Zvezdogléd, ki hoče opazovati nebeske prikazni, mora imeti trda tla pod seboj, da stoji. V današnjih viharjih časih se bojuje okoli in okoli dušen boj, boj resnice z lažjo, svobode s tiranstvom, osebne samopridnosti s po-štenostjo, boj za sveto dedino naše matere. Nevedno bi bilo iz strahljivosti ali malomarnosti odtežati se borbi.

Ali vseh naših moči nikakor ne sme prevzeti. Bodimo kakor pred-niki, denasnji dan mnogo imenovanega denarnega naroda, ki ga je bil Bog v starem zakonu v svoje posebno varstvo vzel. Imejmo pri zidanji našega narodnega svetišča v enej roki meč, v drugej zidarsko orodje. Vračaje se z javnega trga, otresimo s svojih nog političen prah in v tihhi domačnosti gojimo literarnost.

Časopisi so postali važen pripomoček za širjenje omike. Kakor telesu, treba duhu hrane. Čim bolj je dosegel človek svoj namen na tem svetu, čim bolj je svoj duh izobrazil in zadobil „sad spoznanja“, tim bolj se oglašja potreba dušne hrane. Nasiteni smo danes s politiko, varovati pak se nam je prenasitenja. Varovati se nam je, da v iskanji zlata za prihod-nost ne pustimo srebra denasnjiosti v prahu obležati, kjer bi se morda za vselej izgubilo.

Zato bo delal, zato bo zbujal listek „Slov. Naroda“, ktereja mali očedelek naj bodo naslednja pisma.

medverske razmere med državljani. Jäger povdarja, da mora avstrijska politika biti katoliška. —

„Politiki“ se piše da odvetniško ministerstvo ne stoji na trdnih nogah; Potocki boje, hoče odstopiti. Beust to spoznava, toraj se noče z njim posebno družiti. Andrašijev list „Loyd“ v Pešti tirja od nadvojvoda Albrechta, naj se odpove vsemu javnemu življenju. Nadvojvoda jim je trn v peti, ker se ne more sprijazniti z dualizmom.

V kratkem se imate sniti hrvaška in ogrska regularna deputacija. — Cesar ni še potrdil zakonske postave. — Papež se je neki sam neposredno v ginljivem pismu obrnil do cesarja. Državni zbor bi tudi rad še katero vmes rekel; čuje se, da noče popred pretresovati finančnih predlog, predno se zakonska postava potrdi. — Cesarski principi, ki so bili namenjeni glasovati v gosposki zbornici proti zakonski postavi, se zborovanja niso vdeležili; ker je minister Auersperg s Dunajskim puntom žugal. — Ruski poročnik v Carigradu, general Ignatiev, se je v Berlinu posvetoval z Bismarkom in kraljem. Nekteri hočejo vedeti, da se je govorilo o francoskem predlogu francosko — prusko — ruske zveze v izhodnem vprašanji.

Dopisi.

Iz Petersburga. (Konec.) Kar se tiče železnic, smo lansko leto kaj napredovali, ne samo, da se zdaj kaj hitro gradé, ampak — da smo spoznali, da le tiste se hitro, dobro in po ceni delajo, ktere prevzemajo domačini. Ako vam je prav, bom v mojih prihodnjih listih bolj obširno popisal to stvar. Danes naj mi bode dovoljeno le to-le še omeniti.

Pred dvanajstimi leti je prevzelo francosko društvo napravljeno veliko železnico pri nas, pa dodelalo jih je le malo. Pretekla so leta, a železnica ni bilo; vlada na to izročila železnico iz Moskve v Teodosio Angličanom, čeravno so se jej že takrat domača društva po nizki ceni ponujala, pa naša vlada je le tujcem zaupala vse. Angličani so delo nekoliko let odlašali, toda storili niso nič. Zdaj vladi drugega ni ostalo, nego da se dela sama podstopi, ali pa da ga zaupa domačim društvom. Podstopila se ga je za polovico daljave sama (od Moskve do Kurskega), in glej, že se blagó vozi po tej železnici. Druge polovice (od Kurskega do azovskega morja) je ravno zdaj delo izročila naj izvrstnejšemu domačemu društvu, tistim domačinom, ki so pri kozlovsko-voroneški železnici lanskega leta pokazali, da v enem letu več zamorejo napraviti, kot tujci v treh. Ta železnica je bila v enem letu popolnoma dodelana. Tisto iz Balte v Kijev pa dela tuje društvo že dve leti, pa se še ne vé, če bo tretje leto zgotovljena.

Vsakako bo leto 1868 za Rusijo, kar še železnice tiče, kaj imenitno. Ako Bog da, jih bo letos veliko važnih linij dodelanih. Železnice pa so za Rusijo važnejši, nego za katerokoli evropsko državo. Naše presilne materialne moči, raztresene po neizmernem prostoru, še le po železnicah dajo zediniti v eno velikansko organsko moč. Železnice bodo pomnožile naše blagostanje in okrepčale nas tudi v vojniškem obziru. Že zdaj, ko še deseti del naj potrebnijših železnic ni dodelan, se je naša kupčija s tujimi deželami za 90 milijonov pomnožila. V zadnjem ratu smo imeli štiri velike vojske postavljene na starih krajih, a bojevala se je samo ena s sovražnikom, ostale tri so samo na straži stale — da bi sovražnik iz enega kraja ne planol na drugi, kajti, naše vojske niso mogle tako hitro iz Krima v Odeso, na Poljsko ali celo v Peterburg prestaviti se, kakor sovražniki. Vse drugače je, ako imamo železnice. Takrat mi lahko vse naše vojske koncentriramo v Moskvi, in od tod one zamorejo planoti združene na sever, na jug, na zapad, na izhod, kakor „voji Zabojevi“. Dalej mir ostane, bolj je za Rusijo.

Iz Ljubljane. 1. aprila 4. (Nekaj o zadnjih volitvah za kupčijsko zbornico; Dr. Costa in njegovi prijatelji.) Že 20. marca so bile končane volitve in skrutiniam za kupčijsko zbornico, in res je prinesel koj drugi dan „Triglav“ sporočilo, ki je bila sijajna zmaga za narodnjake. *) Mislili smo si, da bode vsaki dan izhajajoča „Laibacher-Zeitung“, akoravno nerada, vendar priobčila stvar, ki zanima vso deželo. Ali potuhnola se je, kakor da bi nič ne vedela in pisala je raji o mrvi, ki se pošilja v Abisinijo in enacih važnih stvaréh, o volitvah in njih izidu pa še

*) Z veliko večino glasov so bili izvoljeni za kupčijsko sekcijo: V. C. Supan, Jože Kušar, Andr. Lavrenčič, Mat. Pire, za njihove namestnike K. Cvajer in V. Petričič; za obrtnjsko sekcijo Jože Blaznik, J. N. Horak, Fr. Mali, Jože Strzelba, za namestnika Mat. Schreiner, za rudarski oddelek Jan. Tomar.

Za premembe in novine željnega človeka je denašnji čas res zanimljiv. Z dopadenjem in veseljem gleda, kako veliki lonec zdanje svetne zgodovine pri kurjavi raznih moči začenja vreti in težko pričakuje, kedaj bo z glasnim šumom začel kipeti. Miren in misleč mož pa ogleduje tudi nelepe in nagujusne pene, ki tu splavajo na videlo, vidi nepoštene pripomočke s kterimi se delo speši, vidi delavce ki pred vsem grabijo iz splošnega lasten dobiček, in — vse to ga užalosti da se obupno obrača proč.

„Listek“ nam bodi oddihljaj. Vredništvo nam naredi debelo črto za pregrado, da od zgoraj ne bodo padale drobtine in smetile našo hišo, ktero si bomo po potrebi ustvarili veselo in resno. Listek nam bodi kakor kramar na slovenskem semnju, naj donša lepih igrač za veselje, in potrebnega blaga za rabo. V drobizi naj plačuje, kar je svojim bralcem dolžan, in s časom se bode nabral kapital, za kteri mu bodo hvaležni.

Široko je okrožje. Kjer se lotimo, najdemo dokaj praznega obdelovanja potrebnega polja, koder še ni nihče sejal, ali vsaj nihče plél. Posamezni ne morejo vsega. Naj se torej zberó okrog „Slov. naroda“, vsi ki imajo veselje do dela, ki imajo ljubezen do našega ljudstva.

Namen naslednjih literarnih pisem bode kritičen pretres raznih prikazen na našem slovstvenem polju zadnje dobe, skromno kazalo naših pomanjklivosti in tako vodilo na pota, ktera se nam prave zdé. Kritika tedaj!

Vem, da so nekteri med nami, ki se te sovražnice malo-ali srednje-vrednega stvarjenja — (bolje kovanja, ponarejanja) boje. Vem da je bil

črhnila ni do danes ko je reva morala oficijalno naznaniti sporočilo volilne komisije. Da je vladi služeče oficijalne „Laibacherice“ uredništvo zelo „enostransko“ vsakdo vé, da pa tako dolgo molči o stvari — čeravno njej neprijetni — ki je velike važnosti, to moramo kazati. Sicer pa poboljšanja od nje ne pričakujemo, ker skušnja učí, da so stari grešniki trdovratni.

Ker sem uže zadnjič govoril o Dr. Costi in njegovih prijateljih, moram ti povedati, dragi čitatelj, da je ljuba tetka „Laibacherica“ ena največjih prijateljic dr. Coste. V zadnji razpravi tako imenovane Sokolske pravde, je prinesla vse, kjerkoli je bilo kaj govorjenega o županu z razprtimi črkami, besede pa ki jih je govoril Dr. Costa, ki je bil zaslíšan za priče, prinesla je celó po stenografičnem zapisu. Ali ni to posebna protekcija! Da je storila to iz zgolj ljubezni, prijateljstva in spoštovanja do župana Dr. Coste, kdo bi se predrznol pri njej o tem dvomiti. Sploh ima Dr. Costa od istega časa toliko prijateljev, ko je vkljub njihovem trudu, postal zopet župan ljubljanski. Od tačas si prizadevajo črniti in ogrdovati ga po vsih časopisih, ne osramujejo se „špiclati“ pri ministerstvu, in Bog vé še kaj, vse iz zgolj prijateljstva, da mu odvzamejo težko butaro županstva. Da že Dr. Costa niso kar zaprli in obsodili za to, ker je po svoji dolžnosti mir delal pri homatijah, ki so se godile lansko leto, to strašno peče marsiktereja teh prijateljev, in raztrosila se je govorica da mislijo novo preiskavo upeljati zoper njega. To se nam vendar ne zdi mogoče, ker prva preiskava je bila že tako obširna, da si človek ne more obširnejše misliti. Ako bi se vendar zgodilo, ne vemo, kaj bi si mislili! Ti prijati Dr. Costa naj pomislijo da slepa strast je tako grda in naj se raji udajo v svojo osodo, kakor da delajo vedno prepír, ki ne pelje in ne more peljati do dobrega konca. Quousque tandem!

Slov. Bistrica 31. mar. (Volitev v slov. Gradci) bila je na dnevnem redu pri včerašnji seji našega mestnega starasinstva. Razgovor je bil prav živahen, ker je ena stranka bila za to, naj bi se podpirali Slov. Gradčani, druga stranka pa zoper g. Globočnik-a potegovala se za g. prof. Schmid-a. Končno se je sklenelo, da se mestno starosinstvo ne odloči za nobenega kandidata, ker zavoljo oddaljenosti volilnega mesta ni pričakovati, da bi se dosti volilcev iz našega mesta udeležilo pri volitvi. In res, da je velika napaka v volilnem redu za mesto in trge, ker se morajo vsi volivci, naj so še tako oddaljeni, sami podati v volivno mesto. Po tem takem je, postavim za naše mesto, volilna pravica le iluzorična. Lehko bi se dal popraviti volilni red tako, da bi se postavila v vsakem mestu in trgu volivna komisija in povsod bila volitev na eden dan. Ko bi pervikrat nobeden kandidat ne imel absolutne večine, pa bi se ponavljala volitev, in ko bi tudi zdaj ne bilo večine, pa bi se tretjokrat smelo glasovati le za enega teh dveh kandidatov, ktera sta dozdej imela največ glasov. Res, da v kmečkih občinah imajo nekteri volivci tudi strašno daleč do volilnega mesta, a na kmetih gré iz vsake občine le po eden do štiri volilnih mož, iz mest in trgov pa, ker volijo neposredne, morala bi iti večina posestnikov. Ne samo, da se dosti časa potratí, tudi stroški so preveliki. Naše mesto bi stala volitev v slov. Gradci, ko bi se hteli vsi volivci tje peljati, na 800 do 1000 gold. V državah, ktere so že dolga leta vajene ustavnega življenja, vračajo se vsi taki stroški od dotičnih političnih strank; pri nas pa smo vkljub vsem državljskim pravicam še v zibel političnega življenja. — Ali in koliko volilcev se iz našega mesta podá k volitvi v Slov. Gradec, ni še znano.

V Gradcu 1. aprila. 2! — Veliko veselje je bilo v Izraelu, ko se je bralo po naših nemških časopisih, da je pobral g. Oskar Schmidt svojo torbico ter šel kandidirat za poslanca. Kamo li drugam, si bote mislili, ki poznate znabiti tega moža per-renomé, kakor v kako znamenito mesto, da se mu poslanstva željnemu odpre severno-nemški parlament. Vendar jo niste zadeli — za zdaj želi ta Velikonemec samo — Slovence zastopati v-v-v-no v štajerskem deželnem zboru. — Če pogledate na datum mojega dopisa, si bote mislili, da za prvi april stvar ni slabo izmišljena, vendar moram dostaviti, da je to vendar-le hencana resnica. Ja — oni g. O. Schmidt, ki je pal tudi na zgornjem štajerskem, in je pri tej priliki očitno v „Tagesposti“ o slovanski in slovenski puhlosti (Hohlheit) govoril, ki je pred nekterimi tedni samo zaradi tega pri nekem posvetovanji zapustil s svojimi pajdaši zborovanje, ker mu ni bilo dosti nemštva med zbranimi itd., itd. — oni gospod želi biti spodnjo-štajerski poslanec. In kako se vse lepó vjema! „Tagesposta“, ki čuva za nas Slovence toliko ljubezni v sreč, ona nam je včeraj celó povedala, da se je imenovani gospod vzlasti zato volilec že zdaj prikupil, ker

nekdaj hrup vstal, ko le vrlí g. Levstik glas povzdignol po poštenej kritiki. Vem, da je še denes navada vse hvaliti kar dohomo, zrnje in slamo; da razen izvrstnih „kritičnih pisem“ g. Štritarja v Glasniku nismo imeli dozdej še ne veliko več ko nič kritike.

Vendar to me ni privelo do pisauja o literarnosti našeje. Nisem namenjen flagelant postati, ki bi pri lastnih napakah mežé po drugih bičal. Vém, da so vsi slovenski prijatli moji bratji po Adamu, in nobenega ne bom dolžil da je hudodejec. Tudi če bom preverjen da slovenski javni mir in vkus kalí, pogovarjala se bova z lepo besedo. Tako na priliko se mislim z „Andrejčekovim Jožetom“ ki v popotvanji „Slov. Glasnika“ bós hodi, da nam njegove nogé smrdé, iz neiztrebljene lule kadí, ktero mu je bil nek berač ukral, z lastnim izobraženim jezikom v svojih monologih malo pokolne i. t. d., prav lepo po narodno in prijateljsko pomeniti. In da nisem surov in neotesan kritikar, bom dokazal, kedar bom s slovenko pesnico L. P. govoril. Tačas bom svoje lasé razčesal, v zrkalo pogledal se, kakove rokavice natekol predno bom peró v roke vzel in takole kako začel:

„Miljostljiva! Jaz imam mnogo govoriti z Vami o Vaših pesmih, ki ste je „zložili“ in nas Slovence osrečili z njimi. Res, milostljiva, hvaležni bi Vam morali biti me ubogesirote, da se ponizate jezik pisati, ki ga je pisal naš Preširen. Ali kar se tiče verzov Vaših, najljubeznjiveja, . . .“

Stoj! Denes že ne smem vsega povedati. Kar modro zamolči, v tem se kaže velik pisatelj in jaz — listkar — naj velike posnemljem. J. J. Osa.

je tako lepo vedel povedati o bratinstvu, vzajemnosti med Nemci in Slovenci. — Saj sem si mislil, ljudje so si vendar povsod enaki; govore kakor bi rožice sadil, ko od človeka hočejo kaj imeti, saj dobra beseda tudi dobro mesto najde. — Gospod dr. Mullé se je bil opekel, ker je svojo kandidaturo s tem priporočal, da so ga pri mariborski volitvi bili čisto zapustili Slovenci in pa klerikaleci, in to je že lahko porabil njegov naslednik, kajti vedel je že, da teh strun ni dobro napeti, da bi bile prijetne prebirati. — Križem svet se marsikaj godi, da pa spodnji Štajar za svojih par poslancev, kateri so mu odmenjeni po Schmerlingovem volilnem redu, mora tako daleč segati je stvar, ki v naše „puhle“ možgane nikakor neče. To se nam zdi ravno tako absurdno, kakor večkratno trdenje tukajšnjih nemških liberalcev (lucus a non lucendo) da je Štajersko skozi in skozi nemška dežela, kar je znabiti pripravilo tudi g. O. Schmidta na to, da gré kandidirati med naše ljudstvo, žalibože prepleteno ravno po mestih in trgih s ptujimi elementi, ki iščejo srečo povsod, le ne — doma.

Iz pod Učke. S. n. Kadar človeka dolg čas tare, hodijo mu vsake vrste muhe v glavo, in premda ni pevec, vendar kaže mu domišljija marsikako lepo podobo, ki mu sladi samotno uro; pa se tudi večkrat pripeti, da predramiv se iz domišljije večkrat nehoté izdihne. Tako domišljeval sem si že jaz večkrat Austrijo lepo cvetečo ženo, blago mater, ki s darežljivo roko daje svojim ljubljnim otrokom vsakovrstne dare. Ker pa vsako reč rad do dna preiščem, in se še le potem veselim, ko vidim, da je vse v lepem redu, pogledal sem enkrat tudi te dare. Za novo leto delila je mati pozlačene orehe, in sicer vsim enako; le jeden je ostal brez daru, pa vendar bil je dobre volje, ker je že poprej sam več prejel, kakor zdaj vsi ti vkup. Premda so bili orehi pozlačeni, počeli so jih vendar otroci precej odperati in gledati po jedru. Jeden vriska, drugi se smeja, naj več jih pa žalostno glavo pobesi, ker dobili so le pozlačene lupine! — Na to domišljijo sem se spominjal onikrat, ko je predlagal naš državni poslanec g. dr. Vidulio držav-nemu zboru, naj se Pazenska gimnazija v talijansko prenaredi. Da sem zdihiol: „zlata ravnopravnost, kje si!“ kdo bi se mi čudil? §. 19. temeljnih postav od 31. dec. 67. l. se mi je sukal kot vrtnec pred očmi, bolj podoben matematični piki kakor paragrafu. Taljanov še tretjina ni (posebno, če odštejemo one v Trstu, ki imajo svojo lastno taljansko gimnazijo), in vendar imajo gimnazijo v Kopru, vbogi Slavjani pak? — Za nje je §. 19. pozlačena lupina! — A narodnjaci, kje ste, da molčite? Ste zaspali, ali morda nikdar še budili niste?? O slavjanski bratje, pri nas je mraz, strašno mraz, da je joj! Povsod piha le birokratični veter merzleži od burje, tako, da uledi iste svetjenike, ki so vendar drugod med avstrijskimi Slovani prvi in najkrepkeji podpor narodnosti. Peščica Taljanov si je nabrala na tihem podpisov za predlog Vidulicev, Slavjani pa pri tem še ušes ne dvigujejo; mar ni to, Bog se usmili!! Vendar človek upa, dokler diha in miga, zato tudi mi upajmo, dokler imamo še kaj sape! — Ako se nam bo spolnila ktera nada, z veseljem se bom oglasil.

Slovstvo.

Nasvet, kako bi še slovstvena delavnost med slovenskimi pisatelji bolj pospeševala.

(Spisal Davorin Trstenjak.)

Dasiravno slovensko slovstvo lepo pospešuje, vendar slovenski pisatelji nimajo še pravega literarnega središča. Za takošno je treba literarnega društva in literarnega glasila. Napravimo ga! Literarno slovensko društvo naj bi imelo svoj sedež v Mariboru. Mariborska čitalnica ima prostorne sobane, v eni teh bi lahko bila pisarnica društva in pa arhiv in in zbirke. Kadar bi bila sobana prenapolnjena, bi se že pretresovane stvari poslale v dar ali za malo odškodnino jugoslovanski akademii. Društvo bi imelo svojega predsednika, kateri more tudi zunaj sedeža prebivati. Dopise in sprejeme slovstvenih stvari bi oskrboval tajnik društva, kateri bi mogel v Mariboru svoje stanovalešče imeti. Literarno slovensko društvo bi obdelovalo vse vrste človečje znanosti, razun bogoslovne; toraj zgodovino posvetno, jezikoslovje, botaniko, geologijo, zoologijo, mineralogijo i. t. d.; bi pretresovalo beletristične izdelke in pedagoške predloge. Razun predsednika, tajnika in blagajnika, bi društvo imelo na čelu nekoliko odbornikov, in sicer bi se za odbornike mogli takošni možje zbrati, kateri so strokovnjaki v eni ali drugi znanosti. Vsaki mesec ali četrť leta bi se shajal odbor in pomenkoval o društvenih zadevah. Za glasilo bi imelo društvo svoj periodičen letopis. Če se nabere dosti gradiva, in ga ni moči vsega po letopisu objaviti, bi se, kar je izvrstnega, odstopilo slovenski matici proti primerni odškodnini, da je ona na svetlo daje. Pristop k društvu je dovoljen vsakemu neporečenemu prijatelju slovenskega slovstva. Vsak ud bi doprinal vsako leto 4 goldinarje prineska, s tim bi se plačevali različni stroški društva in tisk letopisa, ktere ga bi vsi udi zastonj dobivali. Društvo bi imelo vsako leto v Avgustu ali Septembru svoja popotna (Wander) zbirališča, in sicer po vsih večih mestih ali trgih dežel, v katerih Slovenci stanujejo. V tih bi bil za ude dogovor o društvenih zadevah in potem bi se brali vsakokrat nekateri izdelki slovenskih pisateljev ali po njih samih, ali po tajniku društva. K tem shodom bi se povabili razun udov društva tudi drugi neudi društva, kateri se zanimajo za dušni

preporod Slovencev. Po tem načrtu lahko kakošen domoljub in prijatelj slovenskega slovstva napravi pravila. Želim, da bi slovenski rodoljubi v našem časniku o tej sproženi reči svoja mnenja izrekli. Meseca Maja bi se v Mariboru osnoval provizorni odbor, kateri bi do občnega shoda vodil opravila društva. Slovenski rodoljubi z edinjenimi močmi bodemo dospeli do lepe svrhe in slovensko ime osvetili pred učenim svetom.

Ali so Kranjci Ilirci?

V Trstu je na na svitlo prišla neka brošurica z naslovom: Dvie razprave: „Slovinski Sveti Jerolim u Rimu a Rieka“ i „Drugo je Senj a drugo Segni“. Napisao in na svetlo dao Dr. Ivan Črnčić. V uvodu prve razprave pripoveduje pisatelj za nas Slovence zanimive reči.

L. 1651 je namreč med brati, ki so oskrbljevali slovanski gostinjec ali romarsko hišo sv. Hieronima v Rimu, prepir nastal, kateri da so prav za prav tisti Slovani, za ktere je to napravo ustanovil papež Miklavž V. l. 1453 odločivši ga „Dalmaticae seu Iliricae nationi“, in Sikst V. l. 1589 zbornu erkev, zapisavši „Nationis Iliricae seu alias etiam origenas (personas) ejusdem tamen Illyricae linguae et idiomatis“ in zopet „Hospitale Nationis Illyricae“. Vzrok prepira pa je bil ta le: Meseca julija pošlje zbor dva brata na Hrvaško in Kranjsko milo darov prosit za ta gostinjec ter jima napiše 15 pisem na Hrvaške in Kranjske škofo in poglavarje. Na Hrvaškem sta bila dobro sprejeta in dobila sta obilo darov. Ko sta pa prišla v glavno mesto Kranjsko, od koder sta vedela, da so v „ilirskem“ gostinju romarje sprejemali, sta se obrnola do škofovega namestnika, do kapitula in do mestnega starešine; ali niso jima hoteli dovoliti miloščinje prositi po Kranjskem češ da ona Krajina ni ilirska, ampak nemška in oni da so Nemci ne Ilirci, in da svojih romarjev niso pošiljali v gostinjec sv. Hieronima in jih tudi ne bodo. Po večkrat ponovljeni prošnji so njima vendar dovolili, kakor beračema brez voditelja iti po Kranjskem milodarov pobirat. „Na Kranjskem, pravita v svojem sporočilu, je bogatih mest in sel; pa po vseh farah smo komaj nabrali 130 skud — še toliko ne kolikor sva za pot potrošila. Več ko četrdest boljnih in bogatejših far nama ni dalo niti peneza“. Ko se je vsled tega prepir vnel v Rimu, ali so Kranjci Ilirci ali ne, je poslal zbor 4 pisma deželnemu zastopništvu Kranjskemu in tudi Koroškemu, prošé, naj bi blagovolili izreči svoje mnenje o tej reči: ali so ti Kranjci Ilirci to je Slovani ali pa Nemci in Tentoni (utrum ista provincia Carniolae sit Illyrica seu Slavonica, an vero Germanica et Theutonica), in če so Ilirci in Slovani oba stana: gospoda in kmetje (utriusque ordinis Illyricos et Slavos esse), da imajo še prijemati njihove romarje v svoj gostinjec, oni pa da ga imajo po svoji moči podpirati, da bode mogel izvrševati svoje težko pa dobro delo; če pa rečejo da niso, da bodo skrbeli za korist gostinca.

Ako so Nemci, naj v prihodnje svoje božjepotnike pošiljajo v „Hospitale Theutonicum“ in ne „Illyricum“. Na to so odgovorili v Ljubljani, da je slavna Kranjska domovina podložna samemu velikemu cesarju svojemu vojvodu in knezu in da spada pod Nemce in pod Rimsko cesarstvo kakor tudi Štajarska in Koroška, dasiravno govori ljudstvo po slovensko (etiamsi plebs de Ilirica lingua participet). Prihodnič pa da bodo kranjski romarji že hodili v Tevtonski gostinjec in ne Ilirski. Vidi se tedaj da so v Rimu prašali za narodnost Kranjcev, Ljubljanski „Velikonemci“ pa so odgovorili, kam da politično spadajo. Med udi bratovščine sv. Hieronima jih je bilo tudi nekoliko iz slov. krajev. Te so ostali bratje začeli po strani gledati, in ko so na mesto sveto — hieronimskega kanonika nekega Kranjca Jamšiča postaviti hoteli, se je zbor ustavil in nastala je pravda, ktero je „Sveta Rota“ 15. maja 1654 rešila, izreksi, da Jamšič, ker ne zna slovanski, že za voljo tega ne more postati kanonik svetohieronimski, naj si bodo Kranjci Ilirci ali ne „super quo DD nihil pro nunc firmare voluerunt“. Pa tudi to upravljanje je sv. Rota določila 10. decembra 1655 izreksi, da pravi Ilirci so Dalmatinci Hrvati Bosanci in Slavonci, Korošci Štajerci in Kranjci pa da niso nikakor; in da samo pravi Ilirci smejo v kapitul zborin gostinjec Ilirski Kranjci so tedaj zgubili pravdo, in nekteri pravo Ilirski bratje (nekaj jih je bilo za Kranjce) so bili tega tako veseli, da so bilježniku one sodnije 100 skud v zlatu podarili. Kranjcem odsihmal niso več dali med se. Iz te črtice vidimo, kakošna je bila naša gospoda v 17. stoletju in kaka je bila tedaj vzajemnost med Jugoslavani.

Tudi Valvasor pripoveduje to pravdo v IV. zv. str. 599. Iz tam natisnjene pisma na zbor sv. Hieronima naj se omenijo še tu tele vrstice: „Carniolenses jam habent, tanquam Germani locum in collegio Germanico, nec debent excludi ab Hospitali Germanico, in quo praesens recipiuntur Styrii et Carinthii et praesumitur in eo fuisse receptos etiam Carniolenses antequam de a. 1625 Minister eos inceperit admittere in Hospitali Illyrico per errorem. Nam dictarum trium provinciarum est communis ratio et conditio, ita ut comprehensa una intra regiones Germaniae comprehendantur aliae duae.“

Razne novice.

Obsojenje „Novega Pozora“. 1. aprila se je obravnavala na Dunaji tožba g. Kanonika dra. Luka Petroviča iz Zagreba proti odgovornemu vredniku „Novega Pozora“ radi žaljenja poštenja. Tožence g. France Ptačovsky je bil imenovanega prestopa dolžnega spoznan in obsojen na zapor 6 tednov. Ob jednom se je spoznalo, da mu zapade 150 fl. kavecije ter da ima plačati tožne stroške. Razširjanje obsojenega dopisa je prepovedano. Vrednik je označil pritožbo. —

Vransko. Prihodnje dni pojde posebna deputacija naše srenje k ministru pravosodja prosit, naj bi se sodnija ne premetila iz Vranskega